

Schaken op de basisschool

Werkboek 2, Les 1

Pat en remise

Extra spullen

-

Leerdoelen

- Bij schaken kun je gelijk (remise) spelen.
- Regels en de consequentie van pat.
- Verschil tussen pat en mat
- Pat voorkomen in stellingen waarin je beter staat. (Dit leerdoel komt aan de orde in Les P2.)

Patoefeningen staan in Werkboek 2 in de volgende lessen: 1, 2, P2, 6, 13 en 14. Stellingen waarin de speler pat moet voorkomen, komen met enige regelmaat terug in mixopdrachten.

Aandachtspunten feedback

- De patregels zijn nog onvoldoende bekend. Zo kun je alleen pat staan als het geen schaak is en als je aan zet bent.
Herhaal door het stellen van vragen consequent de 3 patregels in de aangegeven volgorde; ze staan als spiekbrieftje in Les 1.
 - o Staat de Koning schaak? Vraag naar het verschil met mat.
 - o Heeft de Koning nog veilige zetten?
 - o Is er nog een ander stuk dat kan zetten?
- De consequentie van pat – gelijkspel - wordt niet begrepen. “Ik ben aan zet en kan geen legale zet met mijn Koning doen. Ik geef het op.”
Check om te beginnen dat de Koning niet schaak staat. Misschien is het wel mat.
Vraag naar het verschil tussen pat en mat. Bespreek de consequentie: “Je staat niet schaak, dus kun je ook niet mat staan.” En als je pat staat is het gelijkspel. “Je tegenstander heeft het slecht gespeeld. Die staat veel punten voor, maar heeft je pat gezet. Remise!”
- Het ruimtelijk inzicht is nog onvoldoende; het kind heeft moeite met het ontdekken van de vluchtelden voor de Koning.
Vraag het kind om de velden rondom de Koning te markeren: + is groen (veilig); - is rood (onveilig).
- De bekende matbeelden (WB1, Les 15 en Les 17) worden nog niet snel herkend.
Vraag het kind om zelf een matstelling te bedenken met de stukken die in de actuele stelling een rol spelen. Wat is het verschil tussen de zelfbedachte matstelling en de patstelling in het diagram of in de partij?

Programma

0-3 Opening

3-15 Instructie

Zwart aan zet

V: Wat kan zwart doen?

A: Zwart heeft geen zet. Na elke zet van de Koning staat hij schaak en dat mag niet.

V: Heeft zwart dan verloren?

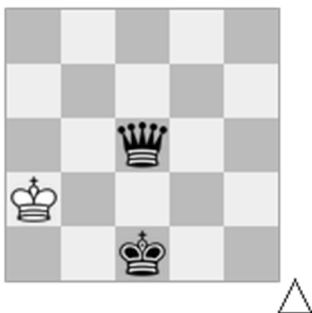
A: Hij staat niet schaak. Het is dus ook niet schaakmat. We noemen dit **pat**. En pat is een gelijkspel: remise.

Wit heeft het heel slecht gespeeld. Hij staat een Dame voor, maar heeft de zwarte Koning opgesloten zonder schaak te geven.

Bij schaken kun je dus ook gelijk spelen. Dat noemen we remise.

V: Hoeveel punten krijg je dan?

A: Met een schaakpartij kun je 1 punt verdienen. Bij remise wordt het punt gedeeld: beide spelers krijgen dus een ½ punt.

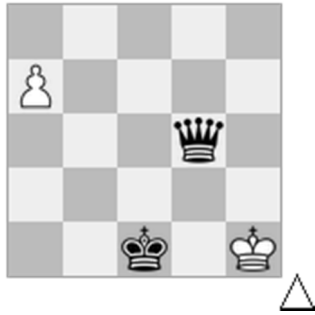

Wit aan zet

V: Wat is het? Je kunt kiezen uit: mat, pat of geen van beide.

A: Het is pat. Wit staat niet schaak. Maar hij mag ook geen zetten met zijn Koning doen. Na elke zet van de Koning staat hij schaak.

Deze opgave werkt hetzelfde als de opgaven van Werkboek 2, Les 1, opdracht 1.

Wit aan zet

V: Wit is aan zet. Is het pat, mat of geen van beide?

A: De witte Koning staat niet schaak en kan ook geen zet doen. Toch is het geen pat. Wit kan zijn pion nog spelen.

Dus: het is alleen pat als je geen enkel stuk meer kunt spelen.

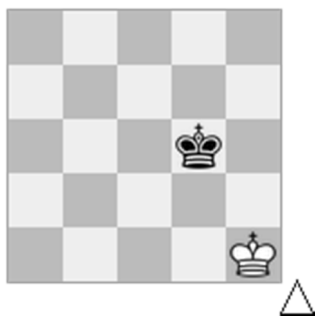
Wil je weten of het pat is? Check dan steeds de volgende 3 punten:

1. Sta je schaak? Nee!
2. Heeft jouw Koning nog veilige zetten?
Nee!
3. Kun je nog met een ander stuk zetten?
Nee!

Dan is het pat.

Schrijf deze 3 punten op het bord. Ze staan ook in het Werkboek bij Les 1.

Dit rijtje, steeds ook in deze volgorde, gaan we in het hoofd van de kinderen prenten. Loop bij elk voorbeeld, bij elke opgave, elke keer als kinderen in een partij claimen dat het pat is, consequent de drie punten van deze checklist langs. De kinderen moeten leren om deze drie punten na te lopen, elke keer als ze denken dat het pat is.

Wit aan zet

V: Wat vinden jullie van deze stelling?

A: Dit moet wel remise zijn. 2 Koningen kunnen elkaar geen mat zetten. Probeer maar ...

Conclusie

Behalve door pat kan een partij dus ook op een andere manier in remise eindigen. Namelijk als beide partijen de ander nooit meer mat kunnen zetten. Bijvoorbeeld als er alleen twee koningen overblijven.

15-30 Werkboek 2

Les 1, opdrachten 1 en 2. Opdrachten 1 en 2 zijn voldoende voor nu om de patregels te

oefenen. Volgende Les gaan we er nog een keer mee aan de slag.

Laat ze ook opdracht 3 maken als er tijd over is. Opdracht 3 oefent het thema veilig en het maken van kleine plannetjes (vooruitdenken).

30-55 Spel of partij spelen

De volgende spelletjes oefenen heel expliciet pat en mat.

- Spel 8. [Mat en pat: uitspeelstellingen](#). Het doel voor wit is om zo snel mogelijk schaakmat te zetten. Maar pat ligt steeds op de loer. Zonde als je door pat de tegenstander laat ontsnappen.
- Spel 37. [Bedenk zelf een stelling met mat of pat](#)

Kijk voor de spelregels op schakenopdebasisschool.nl/schaakspelletjes

55-60 Samenvatting, opdrachten voor thuis, afsluiting

Gezamenlijk opruimen

Samenvatting

Oefeningen voor thuis (optioneel)

- (Af)maken Les 1
- Speel thuis de spelletjes die bij Les 1 in het werkboek staan.

Laat ze alle spullen in hun map doen. Volgende week weer meenemen!

Toelichting opdrachten werkboek

Opdracht 1

Deze opdracht oefent de spelregels van pat en het verschil tussen pat en mat. De kinderen moeten beoordelen of een stelling pat of mat is of dat nog een zet gespeeld kan worden (optie: geen van beide). Als er een zet mogelijk is moeten ze die met een pijl aangeven.

Opdracht 2

De kinderen moeten op zoek naar het enige veld waar het in te zetten stuk zorgt voor pat. Laat ze steeds goed de 3 patvragen beantwoorden.

Opdrachten 1 en 2 zijn voldoende voor nu om de patregels te oefenen. Volgende Les gaan we er nog een keer mee aan de slag.

Opdracht 3

De kinderen moeten een veilige route bedenken naar de schatkist. De tegenstander doet geen zetten. De opdracht oefent het thema veilig en het maken van kleine plannetjes (vooruitdenken).

De laatste 2 opgaven zijn voor de meeste kinderen uitdagend. Het kan helpen door terug te redeneren vanaf de schatkist. Wat is een veilig veld van waaruit ik de laatste stap naar de schatkist kan zetten?